

ΕΝΟΤΗΤΑ Δ'

Βιβλίο

σελ. 87 Το αναγνωστικό έλλειμμα

A. Η δημοσιογράφος, με αφορμή την αδυναμία πολλών Ελλήνων να ασχοληθούν με την ανάγνωση βιβλίων στις διακοπές τους, εξετάζει το θέμα της μείωσης του αναγνωστικού κοινού στη σύγχρονη εποχή. Αρχικά αναφέρει πως η πρόθεση πολλών ανθρώπων να διαβάσουν βιβλία στον ελεύθερο χρόνο τους δεν εξασφαλίζει την επίτευξη του στόχου αυτού και παρατηρεί ότι συνεχώς μεγαλώνει το χάσμα ανάμεσα στη θέληση και στην πραγματοποίηση του σκοπού. Στη συνέχεια αναζητά τα αίτια του φαινομένου στη σύγχρονη ανάγκη για εξειδίκευση και στην επικράτηση του καταναλωτισμού. Τέλος, επισημαίνει ότι η προσφορά της ανάγνωσης βιβλίων είναι σημαντική, ωστόσο δεν αποτελεί τον μοναδικό τρόπο για να οδηγηθεί κάποιος στην αυτογνωσία.

[103 λέξεις]

B1. «Το ότι ζούμε ή προετοιμαζόμαστε να ζήσουμε σε ένα ανταγωνιστικό επαγγελματικό περιβάλλον σημαίνει ότι η ανάγνωση εξαντλείται στο κυνήγι της ενημέρωσης και γίνεται διανοητικό ισοδύναμο των πολεμικών τεχνών, μια συσσώρευση πληροφοριών, όπλων και εργαλείων επιβίωσης». Άλλωστε, όλοι γνωρίζουν από μικρή ηλικία ότι, για να εξασφαλίσουν την επαγγελματική τους αποκατάσταση και να μπορέσουν να ξεχωρίσουν έναντι άλλων στον εργασιακό χώρο, το μόνο που μπορούν να κάνουν είναι να ειδικευτούν σε συγκεκριμένους τομείς στον μεγαλύτερο δυνατό βαθμό. Όσο περνάει ο καιρός υποβαθμίζεται η αξία των γενικών γνώσεων και υπερεκτιμάται η μονοδιάστατη σκέψη. Τα βιβλία - αν δεν είναι επιστημονικά κι αν δεν σχετίζονται με τον τομέα της γνώσης στον οποίον ο καθένας επιλέγει να αφιερωθεί- θεωρούνται ένας τρόπος για να «σπαταλήσει» κάποιος τον πολύτιμο χρόνο του, μια επιβλαβής και επίπονη για το πνεύμα συνήθεια. Το ταξίδι με οδηγό τη φαντασία και η αναζήτηση της αλήθειας μέσα από τις σελίδες ενός βιβλίου, δεν μπορούν -σύμφωνα με τη σύγχρονη αντίληψη- παρά να κάνουν το άτομο έναν αδύναμο ονειροπόλο παίκτη στο σκληρό παιχνίδι της «αναρρίχησης» στον εργασιακό χώρο.

B2. α. Σε ορισμένα σημεία στο κείμενο η αρθρογράφος επιλέγει έναν τόνο ειρωνικό για να αναφερθεί στην αδιαφορία των Νεοελλήνων για την ανάγνωση βιβλίων. Πιο συγκεκριμένα, χρησιμοποιεί τις φράσεις: «Ροκανίσαμε τα διακοποδάνεια, αλλά τα διακοποαναγνώσματα μας άφησαν με χρεωστικό υπόλοιπο» και «Το άγραφο δόγμα "είσαι ό,τι έχεις" μεταλλάσσεται σε "είσαι ό,τι καταναλώνεις" ή μάλλον "είσαι ό,τι χρωστάς"». Και στις δύο περιπτώσεις χρησιμοποιεί την ειρωνεία για να αφυπνίσει τους αναγνώστες και να συνειδητοποιήσουν και το μέγεθος του προβλήματος αναφορικά με την άρνηση για την ανάγνωση βιβλίων, αλλά και σχετικά με την επέλαση του καταναλωτισμού που ορίζει πλέον τις επιλογές και τις συμπεριφορές των ανθρώπων.

β. Η αρθρογράφος χρησιμοποιεί κυρίως στο άρθρο της το α' πληθυντικό και το β' πληθυντικό πρόσωπο, με σκοπό να προσδώσει στο κείμενό της έναν τόνο οικειότητας και αμεσότητας, αλλά και να ευαισθητοποιήσει περισσότερο το αναγνωστικό κοινό, που θα συνειδητοποιήσει ότι το θέμα της μείωσης του ενδιαφέροντος για τα βιβλία είναι ένα θέμα που αφορά όλους.

B3. α. Η τρίτη παράγραφος του κειμένου είναι μεταβατική.

β. Θεματική περίοδος: «Σε ακραία δραστηριότητα μεταμορφώνεται και η σκέψη».

Σχόλια - λεπτομέρειες: «Όσο πιο διανοητική ... εργαλείων επιβίωσης».

Περίοδος-κατακλείδα: (δεν έχει)

Η τέταρτη παράγραφος αναπτύσσεται με αιτιολόγηση και παράδειγμα.

γ. Η συνοχή της 3ης με την 4η παράγραφο επιτυγχάνεται με την επανάληψη της φράσης «ακραία δραστηριότητα», αλλά και τη χρήση του συνδέσμου «και», που δηλώνει ότι προστίθεται μια νέα ιδέα σε αυτήν της προηγούμενης παραγράφου.

B4. α. «Χρονική φέτα»: χρονική περίοδος.

«Μεγαλώνει η ψαλίδα»: γίνεται περισσότερο αισθητή η διαφορά.

«Τα διακοπο-αναγνώσματα μας άφησαν με χρεωστικό υπόλοιπο»: δεν καταφέραμε να διαβάσουμε τα βιβλία που είχαμε θέσει ως στόχο να διαβάσουμε στις διακοπές μας.

β. Ελκύει // απωθεί: προώθηση, συνωστισμός, έξωση.

Απορρίπτει // ενθαρρύνει: αποθαρρυντικός, αναθάρρηση, ξεθαρρεύομαι.

Φιλικό // άξενο: φιλόξενος, ξενοφοβία, ξενηλασία.

Γ. Ενδεικτικές απαντήσεις:

Η ανάγνωση δεν αποτελεί ένα αυτονόητο κομμάτι της ζωής μας για τους εξής λόγους:

- Επικρατούν οι νόθες μορφές ψυχαγωγίας, όπως η προσκόλληση στην τηλεόραση ή η επαναλαμβανόμενη έξοδος σε κέντρα διασκέδασης.
- Ο υλιστικός τρόπος ζωής εθίζει τους νέους στην αναζήτηση των υλικών αγαθών και στην υποτίμηση των πνευματικών.
- Η έλλειψη ελεύθερου χρόνου και η πνευματική κόπωση -ιδίως των νέων που προετοιμάζονται για τις εισαγωγικές εξετάσεις- δεν αφήνει περιθώρια για την ανάγνωση βιβλίων.
- Το διαδίκτυο έχει αντικαταστήσει σε μεγάλο βαθμό το βιβλίο, καθώς προσφέρει έναν συνδυασμό εικόνας, ήχου και πληροφοριών.
- Τα Μ.Μ.Ε. και ειδικότερα η τηλεόραση δεν προβάλλουν το βιβλίο και προωθούν αποπροσανατολιστικά πρότυπα, ξένα εντελώς προς την ιδεολογία του βιβλίου.
- Ο μιμητισμός οδηγεί τους νέους να ακολουθούν το «ρεύμα» και να αδιαφορούν συνειδητά για την προσφορά του βιβλίου στον άνθρωπο.
- Η οικογένεια και οι εκπαιδευτικοί έχουν μεγάλο μερίδιο ευθύνης για την απαιδευσία των παιδιών και για την αδιαφορία τους για την ανάγνωση βιβλίων, καθώς είναι εκείνοι που πρέπει πρώτοι με το παράδειγμά τους να μιλήσουν τη νεολαία στον κόσμο του βιβλίου.
- Η κρατική αδιαφορία για τη διάδοση του βιβλίου γίνεται όλο και πιο αισθητή και σπάνια παρατηρείται κάποια ενέργεια για την προώθηση και τη διαφήμιση των βιβλίων.
- Οι μαθητές τις περισσότερες φορές συνδέουν την ανάγνωση βιβλίων με το σχολείο, καθώς και με τη στείρα και αδιάφορη γνώση, και πιστεύουν πως η ανάγνωση βιβλίων είναι μια συνήθεια ανούσια και κουραστική.

- A.** Ο Έκο εξετάζει την πιθανότητα αντικατάστασης του έντυπου βιβλίου από το διαδίκτυο. Αρχικά αναφέρεται στον μύθο της εφεύρεσης της γραφής, για να αιτιολογήσει τη διαχρονική ανησυχία του ανθρώπου για την αντικατάσταση των ικανοτήτων του από κάθε νέα επινόηση και αντίστοιχα δίνει το παράδειγμα της τυπογραφίας που αποτέλεσε μια «επικίνδυνη» εφεύρεση για την εποχή της. Επισημαίνει πως τα οπτικοακουστικά μέσα –με σημαντικότερο τον ηλεκτρονικό υπολογιστή– θεωρήθηκαν ανάλογος κίνδυνος για το βιβλίο. Ωστόσο, υπογραμμίζει ότι ακόμη και ο υπολογιστής δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί χωρίς τη βοήθεια των βιβλίων. Στη συνέχεια διερωτάται κατά πόσο μπορεί η ηλεκτρονική γραφή να περιορίσει το έντυπο βιβλίο. Καταλήγοντας, διαπιστώνει ότι παρά τη διάδοση των οπτικοακουστικών μέσων το βιβλίο θα διαδραματίζει πάντα βασικό ρόλο στην εκπαίδευση, που θα εκσυγχρονιστεί μόνο με τη συνύπαρξη όλων των μέσων.
- [129 λέξεις]
- B1.** Η διαδικτυακή γραφή αποτελεί σε μεγάλο βαθμό τη νέα διεθνή γραφή των ανθρώπων. Αυτό συμβαίνει διότι είναι ένα είδος γραφής που το μεγαλύτερο ποσοστό των ανθρώπων –κυρίως των νέων– γνωρίζει και χειρίζεται καλά. Επιτρέπει τη γρήγορη και παγκόσμια επικοινωνία μέσα σε ελάχιστο χρόνο και με μικρό κόστος και δίνει την ευκαιρία στους ανθρώπους να αναζητούν και να μεταδίδουν πληροφορίες ευκολότερα και συντομότερα. Μάλιστα, λόγω της ελαχιστοποίησης του χρόνου επικοινωνίας και της πληθώρας πληροφοριών που μπορεί να προσφέρει, θεωρείται απαραίτητο εργαλείο γνώσης για τα περισσότερα επαγγέλματα, ενώ έχει εισβάλει και στον χώρο της εκπαίδευσης, καθώς προσφέρει όχι μόνο γρήγορη αλλά και πιο εύκολη και ευχάριστη γνώση στα παιδιά με τον συνδυασμό γραφής, εικόνας και ήχου.
- B2.** «Τα βιβλία υποκινούν και ενισχύουν τη μνήμη, δεν τη ναρκώνουν». Αρχικά, όταν κάποιος διαβάζει ένα βιβλίο, αποκτά γνώσεις που χρειάζεται να ανακαλέσει, ώστε να οδηγηθεί μέσω αυτών σε νέες παρατηρήσεις και ιδέες για την ίδια τη ζωή. Κάθε φορά που πρέπει να αντιμετωπίσει μια κατάσταση, να επιλύσει ένα πρόβλημα ή να διευρύνει τους ορίζοντές του είναι καλό να ανατρέχει σε γνώσεις που ήδη έχει από τα βιβλία που έχει διαβάσει και να προσπαθεί ή να τις εφαρμόσει ή να τις επεκτείνει και να τις διαμορφώσει σύμφωνα με τα νέα δεδομένα. Ακόμη, γιατί με την προσπάθεια να ανακαλέσει κανείς όσα έχει διαβάσει, ώστε να συνεχίσει την ανάγνωση ενός βιβλίου, εξασκεί τη μνήμη του συνεχώς και δεν την αφήνει να αδρανήσει. Τέλος, επειδή τα βιβλία δημιουργούν παραστάσεις και φανταστικές εικόνες στο μυαλό, τις οποίες και πάλι ο άνθρωπος θυμάται κάθε φορά που διαβάζει ή αναφέρεται σε κάποιο συγκεκριμένο βιβλίο.
- B3. α.** Η συλλογιστική πορεία του κειμένου είναι επαγωγική. Ο συγγραφέας ξεκινά από συγκεκριμένες παρατηρήσεις (την επινόηση της γραφής, της τυπογραφίας και των Μ.Μ.Ε., καθώς και τις επιπτώσεις που είχαν) και οδηγείται σε ένα γενικό-πιθανολογικό συμπέρασμα (η ηλεκτρονική γραφή σταδιακά περιορίζει τη χρήση του έντυπου βιβλίου χωρίς ωστόσο να το αντικαθιστά).
- β.** Από το βιβλίο στο διαδίκτυο και από το διαδίκτυο στο βιβλίο...
- B4.** Η ιερογλυφική γραφή δύσκολα μπορεί να αποκρυπτογραφηθεί. (κυρ)
Σε θέματα συνέπειας ο δήμαρχος έχει δώσει αρκετά δείγματα γραφής. (μτφ)
Είχε ξεχάσει να πάρει το κατσαβίδι του και χωρίς αυτό το εργαλείο δεν μπορούσε να ξεβιδώσει τις βίδες. (κυρ)
Η διαφήμιση αποτελεί πλέον ένα ισχυρό εργαλείο στα χέρια των πολιτικών. (μτφ)

Δεν μπορούσε να τραβήξει ίσια ούτε μια απλή γραμμή, πόσω μάλλον να φτιάξει τα σχέδια του σπιτιού. (κυρ)

Η νέα πολιτική γραμμή του κόμματος θεωρείται ανατρεπτική. (μτφ)

Γ. Ενδεικτικές απαντήσεις:

Ζητούμενο Α΄:

- Το διαδίκτυο αποτελεί απειλή όχι για το λογοτεχνικό βιβλίο, αλλά για πολύτομα βιβλία που παρέχουν μόνο πληροφορίες (π.χ. εγκυκλοπαίδεια), καθώς προσφέρει στον χρήστη τη δυνατότητα να βρει σε συντομότερο χρόνο και με λιγότερο κόστος μια πληθώρα πληροφοριών για το θέμα που τον ενδιαφέρει.
- Πολλά βιβλία επιστημονικού περιεχομένου που είναι πλέον δυσεύρετα μπαίνουν σε ψηφιακή μορφή και έτσι δίνεται η δυνατότητα στους επιστήμονες να ανατρέχουν σε αυτά.
- Το διαδίκτυο αποτελεί ως ένα σημείο απειλή για το λογοτεχνικό βιβλίο, γιατί παρέχει τη δυνατότητα στον χρήστη να «κατεβάζει» απευθείας όποιο βιβλίο θέλει από το διαδίκτυο και να ανατρέχει ταχύτατα από το ένα μέρος του στο άλλο ή από το ένα βιβλίο στο άλλο.
- Το λογοτεχνικό βιβλίο μπορεί να αντικατασταθεί από την ηλεκτρονική γραφή στην περίπτωση των μανιωδών χρηστών του διαδικτύου, καθώς είναι προσκολλημένοι σε αυτό και στις λειτουργίες του και οποιαδήποτε άλλη μορφή γραφής τούς φαίνεται ανούσια και αναχρονιστική.
- Ακόμη και στην περίπτωση αναγνώστων που προτιμούν την ψηφιακή μορφή των βιβλίων ή ανατρέχουν στο διαδίκτυο για πληροφορίες και κείμενα που υπάρχουν και στα έντυπα βιβλία, υπάρχει η δυνατότητα εκτύπωσης αυτών των κειμένων, άρα και πάλι μπορούμε να μιλήσουμε για κείμενα και πληροφορίες που τυπώνονται και διαβάζονται σε χαρτί.

Ζητούμενο Β΄:

- Τα βιβλία σε κάθε εποχή αλλάζουν μορφή, άρα και η ψηφιακή μορφή τους δε συνιστά σημαντική απειλή για την παραδοσιακή μορφή του βιβλίου.
- Το έντυπο λογοτεχνικό βιβλίο είναι σε μικρή μορφή και μπορεί ο αναγνώστης να το έχει μαζί του οποιαδήποτε στιγμή και σε κάθε μέρος σε αντίθεση με τον ηλεκτρονικό υπολογιστή, που ακόμη και όταν είναι φορητός, δεν μπορεί να μεταφερθεί οπουδήποτε.
- Η ανάγνωση βιβλίων αποτελεί έναν σημαντικό τρόπο ψυχαγωγίας και ξεκούρασης, τόσο πνευματικής όσο και σωματικής. Είναι ιδιαίτερα κουραστικό -και για αυτόν τον λόγο πολλοί το αποφεύγουν- να διαβάζει κανείς ένα βιβλίο στην οθόνη του υπολογιστή και όχι μέσα από τις σελίδες ενός έντυπου βιβλίου.
- Το βιβλίο έχει συναισθηματική αξία για τον αναγνώστη, καθώς το συνδέει με προσωπικές στιγμές και εμπειρίες και μπορεί να αποτελεί δώρο από κάποιο αγαπημένο πρόσωπο.
- Στο βιβλίο μπορεί κανείς να σημειώσει τις σκέψεις του και να αφήσει τα δικά του σημάδια που καθιστούν το βιβλίο ένα αντικείμενο πιο προσωπικό.
- Το βιβλίο μπορεί κανείς να το χαρίσει σε δικό του πρόσωπο, να το δανείσει ή να το δανειστεί και να γίνει πιο εύκολα κοινωνός των ίδιων ιδεών με το πρόσωπο που επίσης έχει διαβάσει το ίδιο βιβλίο.
- Για να φτάσει ο χρήστης του διαδικτύου στο σημείο να χρησιμοποιήσει περισσότερο τα βιβλία στην ψηφιακή τους μορφή, θα πρέπει προηγουμένως να έχει διαβάσει τα έντυπα βιβλία που του προσφέρουν τις απαραίτητες πληροφορίες για το διαδίκτυο και γενικότερα θα πρέπει να έχει μάθει πρώτα την ανάγνωση μέσα από το έντυπο βιβλίο.

σελ. 94 Διαπραγματευόμενοι την οροθετική γραμμή

A. Ο Μπрукνέρ εξετάζει το θέμα της προστασίας θεσμών όπως το σχολείο από οποιαδήποτε συμφέροντα. Αρχικά αναφέρει ότι, παρά τις προσπάθειες ιδιωτών να εκμεταλλευτούν τις «αδυναμίες» του εκπαιδευτικού συστήματος, το σχολείο οφείλει να παραμείνει αποκλειστικά χώρος μόρφωσης. Επισημαίνει την αναγκαιότητα του εκσυγχρονισμού της εκπαίδευσης και της διατήρησης της δωρεάν παιδείας. Στη συνέχεια υπογραμμίζει πως η αξία του σχολείου έγκειται στη δημιουργία ολοκληρωμένων και όχι μονοδιάστατων προσωπικοτήτων και γι' αυτό είναι επικριτέα η εμπορευματοποίησή του. Καταλήγοντας, τονίζει πως κάθε γενιά έχει την ευθύνη να διατηρήσει αλώβητους τους θεσμούς και τις αξίες της, γιατί έτσι προστατεύει την ίδια της τη ζωή.

[98 λέξεις]

B1. α. «Η ομοιομορφία, η αμνησία, η βλακεία είναι οι μαστιγες της δημοκρατίας των μαζών». Στη σύγχρονη εποχή που αλλάζει ριζικά η ανθρώπινη δραστηριότητα αναδομούνται και οι νόρμες συμπεριφοράς. Αυτές οι αλλαγές συχνά πυροδοτούνται από την έξαρση του φαινομένου της μαζοποίησης. Οι άνθρωποι, από ελεύθερα όντα, γίνονται μέλη μιας αγέλης που καθοδηγείται και κατευθύνεται από ένστικτο ή από αποφάσεις άλλων. Τα άτομα χάνουν την ατομικότητά τους και αποδέχονται τη φαλκίδευση της ατομικής τους ελευθερίας. Έτσι, γίνονται όλοι ίδιοι, ξεχνούν τα στοιχεία του εαυτού τους που τους καθιστούν οντότητες ξεχωριστές και ενεργούν απερίσκεπτα και άβουλα καθοδηγούμενοι από τις αποφάσεις και τις προτιμήσεις της μάζας.

β. «Το σχολείο δεν υπόκειται σε κριτήρια κέρδους αλλά απόδοσης και διάδοσης γνώσεων». Αυτό σημαίνει ότι όσοι εμπλέκονται στο θέμα της μόρφωσης -εκπαιδευτικοί και μαθητές- δε θα πρέπει να αντιμετωπίζουν το σχολείο χρησιμοθηρικά. Από τη μία, οι εκπαιδευτικοί δεν πρέπει να βλέπουν την εκπαίδευση ως έναν χώρο που τους αποφέρει κέρδη και να εργάζονται μηχανικά και χωρίς κανένα ενδιαφέρον δημιουργώντας μονοδιάστατους ανθρώπους, καθώς και να μην εκμεταλλεύονται προς όφελός τους τις «αδυναμίες» του εκπαιδευτικού συστήματος. Από την άλλη, οι μαθητές οφείλουν να συνειδητοποιήσουν πως το σχολείο είναι ένα εκκολλαπτήριο ολοκληρωμένων προσωπικοτήτων και όχι ένας μηχανισμός κατασκευής μελλοντικών ειδικευμένων με σίγουρη επαγγελματική αποκατάσταση, αλλά αναμφισβήτητη πνευματική μονομέρεια. Πρέπει να καταλάβουν πως το σχολείο προσφέρει και μεταδίδει γνώση για όλη τους τη ζωή και όχι μόνο τα εφόδια για την κοινωνικο-οικονομική τους επιτυχία.

B2. 1η παράγραφος: Το σχολείο ως χώρος μόρφωσης και όχι ως επιχείρηση.

2η παράγραφος: Η αναγκαιότητα της προσφοράς δωρεάν γνώσης και ολοκλήρωσης του ατόμου μέσω του σχολείου.

3η παράγραφος: Η αξία του σχολείου έγκειται στην προσφορά γενικής παιδείας.

4η παράγραφος: Η προστασία του χώρου της εκπαίδευσης από ιδιωτικά συμφέροντα.

5η παράγραφος: Η ευθύνη της νέας γενιάς να διαφυλάξει την ποικιλομορφία της ζωής.

B3. Θεματική περίοδος: «Για ποιο λόγο... αστροναύτης;».

Σχόλια - λεπτομέρειες: «Επειδή, έτσι... σε τίποτα».

Περίοδος-κατακλείδα: «Εξ ου... ορισμένων ιδιωτών».

Η παράγραφος αναπτύσσεται με τη μέθοδο της αιτιολόγησης.

B4. τελείωση = αρτίωση, αλωθεί = κυριευθεί, ακατάπαυστα = ασταμάτητα.

Γ. Ενδεικτικές απαντήσεις:**Ζητούμενο Α':**

- Η εξειδίκευση και ο έντονος καταμερισμός της εργασίας στη σύγχρονη εποχή δημιουργούν την αντίληψη στους νέους πως το μόνο που χρειάζονται να αποκομίσουν από το σχολείο είναι οι γνώσεις που τους εξασφαλίζουν την επαγγελματική αποκατάσταση.
- Η παιδεία ακολουθεί το τεχνοκρατικό και υλιστικό πρότυπο και δημιουργεί από νωρίς μονοδιάστατους ανθρώπους που δεν ενδιαφέρονται παρά μόνο για την εξασφάλιση της οικονομικής και κοινωνικής επιτυχίας.
- Το ίδιο το εξεταστικό σύστημα έχει μετατραπεί σε ένα «κυνήγι» σωστών και λανθασμένων απαντήσεων και απομνημόνευσης-γεγονός που όχι μόνο κάνει τους νέους αδιάφορους απέναντι στη γενική παιδεία και μόρφωση, αλλά τους ωθεί να ακολουθήσουν πιστά αυτό, ώστε να μπορέσουν να πετύχουν στον μοναδικό τους πλέον στόχο, που είναι η εισαγωγή σε κάποια σχολή.
- Το εκπαιδευτικό σύστημα ευνοεί τον άγονο εγκυκλοπαιδισμό και τη βαθμοθηρία και μετατρέπει τους μαθητές σε ανταγωνιστικά όντα, ανάκανα να αντιμετωπίσουν τη σύγχυση των αξιών και να οργανώσουν την κρίση και τη στάση ζωής τους.
- Το έντονο σχολικό πρόγραμμα και ο ρυθμός που επιβάλλει συχνά στερούν από τα παιδιά τη χαρά που προσφέρει η ανάγνωση ενός βιβλίου. Το παιδί και ο έφηβος που τρέχουν από το σχολείο στα ιδιαίτερα και έχουν να μελετήσουν και να κάνουν εργασίες στο σπίτι για την άλλη μέρα ζουν ένα κουραστικό σχολικό πρόγραμμα, το οποίο συνήθως εξισώνει την έννοια του βιβλίου με τη μελέτη και τη σκληρή δουλειά. Το αποτέλεσμα είναι να αποξενώνεται το παιδί από το βιβλίο και να επιδιώκει άλλες δραστηριότητες στον ελεύθερό του χρόνο. Αλλά και οι γονείς, από την πλευρά τους, μερικές φορές κάνουν το σφάλμα να εξισώνουν την ανάγνωση βιβλίων με την απόκτηση μιας συγκεκριμένης πληροφορίας ή ως μορφωτικό εφελθτήριο, με αποτέλεσμα να μην έχουν διδάξει στο παιδί τους τη χαρά της ανάγνωσης και την απόλαυση της εξερεύνησης του κόσμου των λέξεων και των ιδεών.

Ζητούμενο Β':

- Δημιουργούνται μονοδιάστατοι άνθρωποι, ανάκανοι να αντιμετωπίσουν οποιοδήποτε θέμα προκύπτει πλην αυτού στο οποίο έχουν ειδικευτεί.
- Οι μαθητές χάνουν τη χαρά της δημιουργίας και της απόκτησης χρήσιμων γνώσεων - πέραν αυτών που χρειάζονται για την επαγγελματική τους αποκατάσταση- και δε συνειδητοποιούν πως η ευκαιρία να τους παρέχονται δωρεάν ποικίλες γνώσεις ίσως να μην τους ξαναδοθεί ποτέ ξανά.
- Αδυνατούν να ανακαλύψουν κλίσεις και ταλέντα που ενδεχομένως έχουν σε τομείς διαφορετικούς αυτών στους οποίους επιλέγουν να αφοσιωθούν με στόχο την οικονομική τους επιτυχία.
- Οι μαθητές, μεγαλώνοντας με την αντίληψη πως το σχολείο τους προετοιμάζει μόνο για την επαγγελματική τους αποκατάσταση, δεν αποκτούν βιώματα ανθρωπιάς και ηθικές αξίες αλλά γίνονται σκληρά, χωρίς ηθικές αξίες ανταγωνιστικά όντα.
- Περιορίζεται η κοινωνική αγωγή των μαθητών και δεν ολοκληρώνονται οι διαδικασίες κοινωνικοποίησής τους, καθώς είναι αδιάφοροι για τις απαιτήσεις, τους κανόνες και τις εμπειρίες του ευρύτερου συνόλου και απορροφούνται από τη συστηματική ενασχόληση με τα βασικά μαθήματα.

Ζητούμενο Γ':

- Είναι ανάγκη να καθιερωθεί ένα νέο σύστημα εισαγωγής σε Α.Ε.Ι. και Τ.Ε.Ι. της χώρας ή να βελτιωθεί το υπάρχον, για να μπορέσει το σχολείο της μέσης εκπαίδευσης να παρέχει ουσιαστικές και γενικές γνώσεις που να καλύπτουν, αλλά και να ελκύουν, το ενδιαφέρον του μαθητή.
- Πρέπει να γίνει αναπροσαρμογή του παρόντος συστήματος αξιολόγησης και βαθμολόγησης.
- Να διδάσκονται σε περισσότερες διδακτικές ώρες και με μεγαλύτερο ενδιαφέρον από τους εκπαιδευτικούς μαθήματα όπως η κοινωνιολογία, η πληροφορική, η αισθητική αγωγή κτλ.
- Να επεκταθούν δραστηριότητες του σχολείου όπως οι καλλιτεχνικές εκδηλώσεις, οι πολιτιστικές πρωτοβουλίες, οι φιλανθρωπικές γιορτές κτλ.
- Να ανανεωθούν και να εκσυγχρονιστούν τα σχολικά εγχειρίδια.
- Να καλλιεργείται μέσω των διδασκόντων το ανθρωπιστικό πρότυπο όχι μόνο θεωρητικά αλλά και πρακτικά, ώστε να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές ότι το σχολείο δημιουργεί και πρέπει να δημιουργεί ολοκληρωμένες προσωπικότητες και όχι άρτιους υποψήφιους εργαζόμενους.

σελ. 97 Το προνόμιο της ποίησης

A. Ο Γερμανός συγγραφέας Εντσενσμπεργκερ εξετάζει στην ομιλία του τον ρόλο της ποίησης στη ζωή των ανθρώπων. Αρχικά αναφέρει ότι η παρουσία της είναι έντονη και στη σύγχρονη εποχή. Ωστόσο, όπως επισημαίνει, προκύπτει μια δυσαναλογία στον αριθμό των δημιουργών και των αναγνωστών ποίησης. Στη συνέχεια κάνει λόγο για έναν περιορισμένο αλλά αλώβητο από τάσεις της σύγχρονης εποχής αναγνωστικό κοινό και υπογραμμίζει ότι, στηριζόμενοι στην «ποιότητα» αυτού, οι εκδότες και οι ποιητές έχουν καταφέρει να διατηρήσουν την πνευματική δραστηριότητα της ποίησης άθικτη από οικονομικά συμφέροντα. Τέλος, επικρίνει την εμπορευματοποίηση κάθε μορφής πολιτισμού και εκφράζει την ικανοποίησή του για το ότι η ποίηση είναι το μόνο πνευματικό είδος που δεν υπόκειται στους νόμους της αγοράς.

[111 λέξεις]

B1. Το τι κοστίζει η τέχνη και τι κερδίζουν οι καλλιτέχνες λίγο ενδιαφέρει ως πολιτικό πρόβλημα και δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως αισθητικό κριτήριο. Η ποίηση είναι τέχνη και η τέχνη υπάρχει για να εκφράζει την ψυχή και το πνεύμα των δημιουργών της και παράλληλα να τέρπει και να «διδάσκει» τους οπαδούς της. Δεν μπορεί η αξία της να μετρηθεί σε χρήμα και σε κέρδη ούτε να ακολουθήσει τους κανόνες της αγοράς και των συμφερόντων. Τότε αποκλίνει από τον αρχικό της σκοπό. Η αξία της ποίησης μετριέται με βάση την επίδραση που έχει στους λάτρεις της και από τον ρόλο της στην καθημερινότητά τους. Για τον λόγο αυτόν έχει μείνει ανεξάρτητη από κάθε προσπάθεια εμπορευματοποίησης και οι ποιητές δεν θεωρούνται «άξιοι» να συμπεριληφθούν στο δυναμικό των ανθρώπων που ασχολούνται με πνευματικές δραστηριότητες που αποφέρουν κέρδη.

B2. Παράγραφος 1η: Ο παρουσία της ποίησης στη σύγχρονη εποχή.

Παράγραφος 2η: Η δυσαναλογία στον αριθμό των δημιουργών και αναγνωστών ποίησης.

Παράγραφος 3η: Η «μειονότητα» των φίλων της ποίησης.

Παράγραφος 4η: Η ποίηση παραμένει αλώβητη από την εμπορευματοποίηση.

Παράγραφος 5η: Τα οικονομικά συμφέροντα στον χώρο των τεχνών.

Παράγραφος 6η: Η ποίηση, ανεξάρτητη από τους κανόνες της αγοράς.

B3. Ο τίτλος «Το προνόμιο της ποίησης» είναι κατάλληλος για το συγκεκριμένο απόσπασμα. Με τον όρο «προνόμιο» εννοείται η δυνατότητα της ποίησης να παραμένει ένα πνευματικό δημιούργημα ανεξάρτητο από τα οικονομικά συμφέροντα και την εμπορευματοποίηση. Επειδή η ποίηση δεν προσελκύει ένα μεγάλο σε αριθμό αναγνωστικό κοινό, αλλά και επειδή οι ίδιοι οι λάτρεις της δεν ακολουθούν τις τάσεις και τις υποδείξεις της σύγχρονης εποχής, ως πνευματικό δημιούργημα δεν αποφέρει οικονομικά κέρδη. Έτσι η ποίηση δεν υπόκειται στην εμπορευματοποίηση, καθώς οι βιομηχανίες δεν θεωρούν άξιους αναφοράς τους ποιητές, και διατηρεί καθαρό από οικονομικά συμφέροντα τον αρχικό της ρόλο.

B4. απέχθεια, καταφρόνια, άθικτο, πεισματάρη, απόγνωση.

Γ. Ενδεικτικές απαντήσεις:

Αντί προλόγου: Όσο ισχύει του Wittgenstein η ρήση «Ο κόσμος μου είναι η γλώσσα μου», άλλο τόσο ισχύει η ρήση του Barthes «Ο κόσμος μας είναι τα κείμενά μας». Η σκέψη και η γλωσσική έκφραση του ανθρώπου στις πιο δημιουργικές του στιγμές είναι όταν ο συνδυασμός τους γίνεται τέχνη, δηλαδή η τέχνη του λόγου, κατά συνέπεια λοιπόν η

λογοτεχνία: η τέχνη στην οποία δοκιμάζονται οι ευαισθησίες -κοινωνικές, αισθητικές, εθνικές, πολιτισμικές- και οι γλωσσικές δυνάμεις του ανθρώπου στην πιο γνήσια και ανιδιοτελή μορφή επικοινωνίας του. Η τέχνη του λόγου, αν τη δει κανείς στη γλωσσική της λειτουργία και στη διπλή της διάσταση της παραγωγής και της πρόσληψης, είναι ίσως η πιο δημιουργική διανοητική ενέργεια του ανθρώπου, εφόσον χαρακτηρίζεται από ποιότητα και υψηλές απαιτήσεις. Από τη φύση του το κείμενο, ιδίως το λογοτεχνικό κείμενο και ιδιαίτερα το ποιητικό κείμενο, είναι μια δημιουργία. Δημιουργία στη σύζευξη δύο ετερογενών στοιχείων: ενός ατομικού, της σκέψης του συγκεκριμένου δημιουργού, και ενός συλλογικού στοιχείου, της συγκεκριμένης εθνικής γλώσσας. Δημιουργία στη σύνθεση ενός κειμένου, αλλά και δημιουργία, κρίσιμη και καθοριστική, στην κατανόηση ενός κειμένου, δηλαδή στην «πρόσληψή» του.

Η έννοια της ποίησης: Αν μου ζητούσαν να ορίσω το πιο ουσιώδες και ουσιαστικό συστατικό στοιχείο της ποίησης, τον κύριο χαρακτήρα της, θα διάλεγα να την ορίσω ως δημιουργία. Θα επέλεγα αυτή την ετυμολογική-πρωταρχική της σημασία, τη σημασία του «ποιείν». Η έννοια του «ποιείν» ήταν εκείνη που δήλωσε εξαρχής την παραγωγή έντεχνου λόγου, τη σύνθεση ενός πνευματικού δημιουργήματος που ξεχωρίζει από τις διαδικασίες που δήλωναν άλλα συναφή ρήματα, όπως το πράττω, το δρω ή το ενεργώ. Υποστηρίζω ότι η ποίηση είναι κατ' εξοχήν δημιουργία, η δημιουργία ενός νέου κόσμου, του κόσμου που αποκαλούμε «ποιητικό κείμενο». Και ο ποιητής κειμένων, που αποκαλύπτουν τέτοιους νέους κόσμους, είναι κατ' εξοχήν δημιουργός. Και όλη η διαδικασία σύνθεσης ενός ποιητικού έργου και όλη η τέχνη του ποιητή χαρακτηρίζονται κατ' εξοχήν από ό,τι ονομάζεται δημιουργικότητα. Το γεγονός ότι κάθε σκέψη, κάθε νοητική σύλληψη του ανθρώπου μπορεί να δηλωθεί γλωσσικά με περισσότερους τρόπους, το ότι δηλαδή η σχέση σκέψης και γλώσσας δεν είναι ποτέ μια απλή, μονοσήμαντη σχέση 1:1, οδηγεί τον συντάκτη κάθε γλωσσικού κειμένου, εν προκειμένω τον δημιουργό ποιητικών κειμένων που είναι από τη φύση τους περισσότερο απαιτητικά, να επιλέγει κάθε στιγμή από τον συμβατικό κώδικα της γλώσσας του ή και να επινοεί νέες γλωσσικές δηλώσεις που κρίνει ότι μπορούν να εκφράσουν καλύτερα ό,τι έχει νοητικά συλλάβει ή αισθανθεί και θέλει να το δημοσιοποιήσει ποιητικά. Όλη η διαδικασία της σύνταξης ενός ποιητικού κειμένου είναι μια δημιουργική διανοητική πάλη του δημιουργού να συζεύξει και να δαμάσει γλωσσικά τον λόγο ως πνευματική σύλληψη, με τον λόγο ως γλωσσική έκφραση, το τι με το πώς, το πνεύμα με τη γλώσσα. Στην πραγματικότητα προσπαθεί να δαμάσει και να υποτάξει στη συμβατική γλώσσα ό,τι ξεκινάει εξ ορισμού να είναι μια υπέρβαση του καθημερινού, συμβατικού, εκλογικευμένου και τυποποιημένου κόσμου της πραγματικότητας. Όμως ένας άλλος κόσμος, ο ποιητικός κόσμος της φαντασίας, του οράματος, της ονειρικής ανασύνθεσης, της αναδιάταξης και της ανάπλασης της καθημερινής πραγματικότητας, χρειάζεται και μια άλλη γλώσσα, μια εξωσυμβατική εν πολλοίς γλώσσα, μια γλώσσα ποιητική και «ποιητική αδεία» πεποιημένη, τέτοια που να υπερβαίνει τις γλωσσικές συμβάσεις και να ανταποκρίνεται στις εκφραστικές ανάγκες του ποιητικού κειμένου. (Γ. Μπαμπινιώτης, εφημ. Το ΒΗΜΑ, 01/07/2001)

Ζητούμενο Α':

- Γενικότερα, η λογοτεχνία (άρα και η ποίηση) μπορεί να μη λύνει προβλήματα, αλλά είναι η κατ' εξοχήν πνευματική διεργασία που **θέτει προβλήματα**. Είναι στη φύση του ευαίσθητου δέκτη, που είναι και ο αληθινός λογοτέχνης, να βλέπει, να κρίνει και να συλλαμβάνει την πραγματικότητα από σκοπιές και σε διαστάσεις που δύσκολα θα μπορούσε να διανοηθεί ο καθημερινός άνθρωπος. Και αυτή η νέα ματιά ανοίγει νέους ορίζοντες και δυνατότητες για μια νέα θέαση του κόσμου. Και συγχρόνως δίνει λαβήν

σε μια άλλη γλώσσα που να τον εκφράζει. Να εκφράζει τη νέα πραγματικότητα. Εννοώ την ποιητική γλώσσα. Αυτή η ανάπλαση της πραγματικότητας στον λόγο της τέχνης και στην τέχνη του λόγου μπορεί να πάρει τη μορφή μιας βαθύτερης **«εθνικής ευαισθησίας»** και μαζί μιας **«ευαισθησίας της ανεκτικότητας»**, μιας ευαισθησίας που οδηγεί στη συνειδητοποίηση της ιδιαιτερότητας του εαυτού μας και συγχρόνως του σεβασμού της ιδιαιτερότητας των άλλων. Στην πρώτη περίπτωση η εθνική ευαισθησία όπως εκφράζεται σε μια εθνική λογοτεχνία, είναι το αντίβαρο -όχι κατ' ανάγκην και η ανατροπή- μιας σύλληψης του κόσμου που τείνει στην ελαχιστοποίηση των διαφορών και στην αναζήτηση καθολικών σχημάτων που ενώνουν τους ανθρώπους σε διεθνές επίπεδο. Ο εθνικός λόγος της τέχνης αντιτάσσεται στον υπερεθνικό ή διεθνικό λόγο της τέχνης. Η εθνική λογοτεχνία στην παγκοσμιοποιημένη σύλληψη του κόσμου. Στη δεύτερη περίπτωση η τέχνη του λόγου οδηγεί με τη συνειδητοποίηση της αξίας και με τον σεβασμό της διαφορετικότητας στην προσέγγιση του κόσμου μέσα από μια πολλαπλή αντίληψη του πολιτισμού. Οδηγεί στην πολυπολιτισμική αντίληψη του κόσμου. Έτσι η τέχνη του λόγου ευαισθητοποιεί τον δέκτη να ενδιαφερθεί και για άλλες συλλήψεις και εκφράσεις του κόσμου, τον οδηγεί στην **πολυπολιτισμικότητα**. (Γ. Μπαμπινιώτης, ό.π.).

- Η ποίηση είναι «μια εκδρομή χωρίς τέλος» (Εμπειρικός): Αυτή η ανάγνωση διευρύνει τους ορίζοντες της ψυχής και του πνεύματος και ο αναγνώστης κατανοεί ολοένα και περισσότερο το μέγεθος της άγνοιάς του και της φενάκης, τη μηδαμινότητά του μπροστά στο άπειρο και την πολλαπλότητα των συμβάντων, και υψώνεται σε άλλα επίπεδα αντίληψης και κατανόησης των πράξεων και των περιστάσεων.
- Η ενασχόληση με την ποίηση έχει την αρετή να αποκαλύπτει στον υποψιασμένο αναγνώστη τη **δύναμη των λέξεων**, τη μαγεία των λέξεων που ξεφεύγουν από την καθημερινή τους χρήση. Οι λέξεις αυτές δεν πρέπει να είναι, όπως λέει ο Ελύτης, «πέντε ή δέκα γράμματα μήτε κι άλλοι τόσοι ήχοι, μα τσαμπιά εικόνων, αρμαθιές αντικειμένων, δέσμες ιδιοτροπιών της μνήμης: λέξεις-πεταλούδες, λέξεις-ρουκέτες, λέξεις-χειροβομβίδες». Μας μαθαίνει πως η γλώσσα μας δεν είναι μόνο κώδικας ή εργαλείο επικοινωνίας. Η γλωσσική δημιουργία είναι μια διάχυτη διεργασία στο σμίλευμα ενός ποιητικού κειμένου, προϊόν ευαισθησίας αλλά και αξιοποίησης γλωσσικών μηχανισμών, τους οποίους ο δημιουργός χρησιμοποιεί άλλοτε συνειδητά και άλλοτε υποσυνείδητα ή και ασυνείδητα. Για να πλάσει γλωσσικά το ποίημα, ο δημιουργός θα αναπλάσει το υλικό του όχι μόνο από τα αποθέματα του λεξιλογίου της μητρικής του γλώσσας, αλλά και από στοιχεία που θα του δώσει η ίδια η δομή της γλώσσας του, η γραμματική και η συντακτική δομή της.
- **Η ποίηση ως δύναμη υπέρβασης και δράσης:** «Η ποίηση, κατά την ποιητριά μας Μελισσάνθη, είναι η ενεργός δύναμη που με τη συνειδητοποίηση της τραγικότητας της ανθρώπινης υπόστασης βάζει σε κίνηση τη διαδικασία της υπέρβασης. Μας βοηθά να εκφράσουμε το άρρητο και ταυτόχρονα ανακαλύψουμε έναν καινούριο κόσμο και να τον εκφράσουμε. Μας δίνει μια προστατευτική ασπίδα, όταν υπάρχει η διάθεση να μιλήσει κανείς, για να πει ό,τι δε λέγεται¹. Μπορεί άλλωστε η ποίηση να διαμορφώσει ανθρώπους χωρίς το συστατικό στοιχείο που προέρχεται από τον ίδιο τον λεκτικό τύπο «ποιώ»; Δεν είναι καθήλωση, αντίθετα είναι δράση και ενέργεια νου, καρδιάς και σώματος.
- **Η ποίηση προκαλεί συγκλονισμό:** Είναι μια πρόκληση σε ό,τι μας φαίνεται απλό και σίγουρο και καταξιωμένο. Και επιμένει να κάνει τον άνθρωπο να ρισκάρει, γνωρίζοντας πάντα τον κίνδυνο, μα και να είναι γεμάτος γοητεία από την ύπαρξή του. «Τοποθετεί τον

άνθρωπο συνέχεια μέσα στον κίνδυνο του θανάτου (όποιας μορφής), για να μπορεί ίσως με αυτόν τον τρόπο να τον αντιμετωπίζει: "μας κάνει να κλαίμε, να γελάμε με χίλιους δυο επικίνδυνους τρόπους"» (Γιάννης Τσαρούχης). Μπορούμε να πούμε πως ο στίχος, η λέξη στην ποίηση είναι έκρηξη στην όραση, στην ψυχή, στην καρδιά των ανθρώπων, μας παρέχει τις αφορμές, για να εκδηλωθούν οι κάθε είδους αντιστάσεις μας². Έτσι, όταν όλα αδρανούν ή δείχνουν να πηγαίνουν προς τα εκεί, τότε μας ωθεί να ξεφύγουμε από το τέλμα³.

- **Η ποίηση μάς δίνει οράματα⁴**: Ο ποιητής είναι αυτός που συλλαμβάνει ό,τι αγνοούν οι άλλοι, ό,τι ονειρεύονται και το εμφανίζει. Διατυπώνει σε λόγο την αλήθεια που διαφεύγει ή, έστω, τον ονειρικό κόσμο που υποπτεύεται ο άνθρωπος, αλλά δεν μπορεί να τον περιγράψει και να κοινωνήσει. Με τη λεκτική του σκευή ο ποιητής ενδύει τα όνειρα των ανθρώπων ή τολμά να πει όσα δε λέγονται αλλιώς, καλώντας σε διαρκή αγώνα (κάθε είδους) τον άνθρωπο.
- **Θεραπευτική της ψυχής⁵**: Η ποίηση παρουσιάζεται ως η τέχνη που φέρνει την ισορροπία και την ηρεμία στον εσωτερικό κόσμο του ανθρώπου. Οι αντιφάσεις της ζωής, οι αντινομίες, η καθημερινότητα, όλα παραπέμπουν στην έννοια του παράλογου του πολέμου. Φαίνεται λοιπόν πως το άριστο μέσο για την άρση των αντινομιών είναι η ποίηση, εφόσον προβάλλει ως το «αντίπαλον δέος» σε ό,τι σήμερα ονομάζεται καθημερινότητα. Ποίηση ίσον αγάπη και ειρήνη, όμως παράλληλα emphatic ζητούμενο και μη ευρισκόμενο ακόμη από τον άνθρωπο της εποχής μας.
- **Συμπέρασμα**: «Πιστεύω ότι η ποίηση βοηθάει όσο το κερύ που ανάβουμε μπαίνοντας σε ένα έρημο, καταργημένο ξωκκλήσι, με φευγάτους τους αγίους. Ωφελεί όσους την αγαπούν, επειδή βρίσκουν εντός της μικρά κομματάκια από σκισμένες φωτογραφίες του ψυχισμού τους. Περισσότερο και πιο σωστά ωφελεί εκείνους που πιστεύουν στη μαγεία της. Που δεν θέλουν να θέσουν τον δάκτυλό τους επί τον τύπον της κατανόησής της. Ωφελεί τη γλώσσα. Την περισυλλέγει από τους μεγάλους κάδους της βιασύνης και τη μεταγγίζει με σέβας στο τόσο δα μπουκαλάκι του αγιασμού, μια γουλιά, όσο ακριβώς χρειάζεται να πει η ουσία. Τέλος, ωφελεί όσο μια παυσίπονη σταγόνα η ποίηση, σε έναν ωκεανό λύπης. Δεν είναι λίγο» (Κική Δημουλά).

Ζητούμενο Β':

«Πολιουργούμεθα από ποιητικές συλλογές» (Νάνος Βαλαωρίτης): Η υπερπαραγωγή ποιημάτων φαίνεται πως ευτελίζει την τέχνη και μας προκαλεί αίσθημα ασφυξίας και κορεσμού. Υπάρχουν μερικοί που γράφουν όχι για να εκφραστούν αλλά μόνο για να προβληθούν. Οι εκδοτικοί οίκοι εκδίδουν πληθώρα ποιητικών συλλογών με κείμενα αμφίβολης αξίας που μας πολιορκούν και μας περιχαράκωνουν οι κριτικοί απονέμουν εύσημα σε πολλούς ποιητές που δεν το αξίζουν, οι ίδιοι οι ποιητές το οικειοποιούνται, πιστεύοντας πως διακονούν την ποίηση, ενώ την ίδια στιγμή οι αναγνώστες της ποίησης φυλλορροούν. Η ποιητική παραγωγή ανθεί, οι πωλήσεις των ποιητικών συλλογών συρρικνώνονται. Περισσότεροι γράφουν παρά διαβάζουν ποίηση. Ποιητές χωρίς αναγνώστες. Χωρίς βέβαια αυτό να σημαίνει πως όσοι γράφουν στίχους απαραίτητα θεωρούνται και ποιητές⁶. Υπάρχει όμως και η άλλη πλευρά: Ένα από τα πιο παρήγορα μηνύματα στη χώρα μας για την πνευματική μας κατάσταση είναι ότι εξακολουθεί να γράφεται ποίηση ποίηση από γνωστούς καταξιωμένους ποιητές εν ζωή ποίηση από άγνωστους ευρύτερα νέους ανθρώπους ποίηση ως διέξοδος έκφρασης, ποίηση ως κραυγή διαμαρτυρίας, ποίηση ως καταγγελία, ποίηση ως αναζήτηση της χαμένης μας ευαισθησίας.

- Η ποίηση δυστυχώς δεν είναι μια «δημοφιλή» τέχνη. Δε φέρνει χρήματα και τα χρήματα δεν έχουν ποίηση», όπως έγραψε ο Ρόμπερτ Γκρέιβς, πιστοποιώντας την παρα-

δοσιακή αδιαφορία του ταγμένου ποιητή στα υλικά αγαθά. Τον ποιητή και την ποίηση δεν θα τα δούμε στα περιοδικά λάιφ στάιλ και στις εκπομπές της τηλεόρασης, και όταν αυτό γίνεται το συζητάμε ως φαινόμενο και ως εξαίρεση, για να επιβεβαιώνεται για μια ακόμη φορά ο κανόνας. Και ας είναι η ποίηση διαβατήριο κατανόησης. Και ας μεταφέρουν οι ποιητές, διαφορετικών ηλικιών, αντιλήψεων και ποιητικών δρόμων, κάτι από τον πολιτισμό και την κουλτούρα του. Ο γνωστός ποιητής Τίτος Πατρίκιος θα πει: «Η ποίηση είναι μια συλλογική αυτοβιογραφία που μας αφορά όλους». Και ο ποιητής Γιάννης Κοντός θα σημειώσει: «Η ποίηση είναι ένα προϊόν ψυχολογικό, αισθητικό και πατριωτικό. Πατριωτικό γιατί συνδέεται άμεσα και είναι εκφραστής της γλώσσας, που γνωρίζουμε τι σημαίνει για τον κάτοικο μιας χώρας».

- Το σχολείο δεν εξοικειώνει αποτελεσματικά τον μαθητή με τον ποιητικό λόγο, καθώς το μάθημα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας συχνά θυσιάζεται στον ωφελμιστικό βωμό των εξετάσεων. Γενικότερα η αισθητική αγωγή στο σημερινό σχολείο είναι υποβαθμισμένη, καθώς το συναίσθημα, η καρδιά, η φαντασία εκτοπίζονται από το πνεύμα της λογοκρατίας (ρασιοναλισμού).
- Τα προβαλλόμενα πρότυπα είναι αντιπνευματικά, υλιστικά και χυδαία. Οι ποιητές δε συγκινούν, καθώς η ίδια η εποχή μας είναι αντιποιητική.
- Η ενασχόληση με την ποίηση προϋποθέτει κατάλληλη ψυχική διάθεση, δίψα εσωτερική, η οποία φαίνεται να μην υπάρχει σήμερα. Οι στίχοι του Σαχτούρη «...Ας μην το κρύβουμε, / Διψάμε για ουρανό», δεν βρίσκουν ανταπόκριση το μεράκι, το όνειρο, η ανάγκη για μύθο και παραμύθι, για τη φυγή από την πραγματικότητα και την καταφυγή στον χώρο της φαντασίας, όλα αυτά φαίνεται πως «ικανοποιούνται» από τη βιομηχανία του θεάματος και όχι από τον ποιητικό λόγο.

Αντί επιλόγου: Ας βάλουμε λοιπόν την ποίηση στη ζωή μας. Μας βοηθά να αποδράσουμε από το αναπόδραστο. Να στοχαστούμε, να θυμηθούμε και να ζήσουμε έρωτες, να ξεθάψουμε συναισθήματα και αισθήματα. Μας δίνει μια άλλη οπτική να δούμε ορισμένες πλευρές του κόσμου και να δημιουργήσουμε δικούς μας. Μας ταξιδεύει σε «μακρινές θάλασσες και σε γαλάζιους πόντους». Μας επιτρέπει το όνειρο, ζητούμενο της εποχής μας και κάθε εποχής.

- 1 «Κι εσύ ποίηση, έντυνες μια φορά τη γυμνή μέθη μας». (Άρης Δικταίος)
- 2 «Δεν ξεθυμώνω με την ποίηση / αν ηρεμώ αυτό να φοβηθείς». (Μιχάλης Κατσαρός)
- 3 «Το ταξίδι συνεχίζεται / με τον τελευταίο έλικα: Το ποίημα». (Λουκάς Κούσουλας)
- 4 «Όταν ο ποιητής / Ανοίγει τα μάτια του / εμφανίζονται σιγά σιγά / Όλα τα... φαντάσματα / όλα τα όνειρα». (Τάκης Βαρβιτσιώτης)
- 5 «Ας λέμε τα σωστά. Ο ποιητής / και τους θεούς τιμά, αφού μάλιστα / απ' τους θεούς τιμήθηκε, και ταπεινά / τις ψυχές θεραπεύει». (Γ. Γεραλής)
- 6 «Η ποίηση είναι έσχατη ανάγκη. / Την ασκούν άνθρωποι που πνίγονται. / Όταν είσαι χαρούμενος, δεν μπορείς να / γράψεις ένας ποίημα. Δε θα είναι καταλύτης». (Μίλτος Σαχτούρης)

σελ. 100 Ο Χάρι Πότερ και η παγκόσμια αγορά

A. Στο άρθρο αυτό η συντάκτρια, με αφορμή την επιτυχία του βιβλίου «Χάρι Πότερ», θίγει το ζήτημα της εμπορευματοποίησης της λογοτεχνίας. Αρχικά αναφέρει ότι το βιβλίο αυτό πέτυχε να αναζωογονήσει το ενδιαφέρον των νεαρών αναγνωστών για τα βιβλία. Επισημαίνει πως παρά τις αντιδράσεις αρκετών θρησκόληπτων, το βιβλίο συνέχισε να σημειώνει επιτυχία σε τέτοιο βαθμό που έγινε αντικείμενο εκμετάλλευσης των διαφόρων βιομηχανιών. Στη συνέχεια εξετάζει τον τρόπο «αξιοποίησης» της εμπορικής επιτυχίας του βιβλίου από τις επιχειρήσεις. Καταλήγοντας, συμπεραίνει πως στην εποχή της παγκοσμιοποίησης ακόμα και οι πνευματικές δραστηριότητες γίνονται έρμαιο των κανόνων της αγοράς.

[92 λέξεις]

- B1.** Το εξωσχολικό βιβλίο, θεωρείται χάσιμο χρόνου σε ένα ωρολόγιο πρόγραμμα που πρέπει να είναι και να φαίνεται χρήσιμο. Στο σχολικό πρόγραμμα χρήσιμη θεωρείται η δραστηριότητα που αποδίδει άμεσα καρπούς, που σου μαθαίνει κάτι. Να μετράς, να αναγνωρίζεις θρησκείες, πλανήτες, τοπικά προϊόντα, ιστορικές συνθήκες. Η λογοτεχνία, από αυτή την άποψη, είναι βραδυφλεγής - και, με αυτά τα μέτρα, άχρηστη. Ο τρόπος που διδασκόταν και ακόμη διδάσκεται το μάθημα των Νέων Ελληνικών αποδεικνύει πώς αντιλαμβάνεται η εκπαίδευση τη διδασκαλία της λογοτεχνίας: Το μάθημα στρέφεται όλο και περισσότερο γύρω από τη θεωρία της λογοτεχνίας, η αφήγηση μιας ιστορίας δεν απασχολεί στην πραγματικότητα κανέναν. Η απόλαυση της ανάγνωσης δεν έχει θέση σε ένα πρόγραμμα σχολικής χρησιμοθηρίας. Σημασία έχει τι θέλει να πει ο συγγραφέας, πώς χειρίζεται τη γλώσσα. Η λογοτεχνία είναι μια αφορμή για ρητορείες, για βαρετές απαντήσεις σε βαρετές ερωτήσεις. Στην καλύτερη περίπτωση θα αποτελέσει εξωσχολική δραστηριότητα το καλοκαίρι -στις διακοπές- τότε που και οι ενήλικοι ξαπλώνουν σε μια ψάθα και διαβάζουν χορταστικά μπεστ-σέλερ¹.
- B2.** Σε πολλά σημεία του κειμένου η αρθρογράφος κάνει άμεσα ή έμμεσα σχόλια για την επιτυχία του βιβλίου «Χάρι Πότερ» αλλά και για την εκμετάλλευση αυτής της επιτυχίας από τις διάφορες επιχειρήσεις. Πιο συγκεκριμένα, χρησιμοποιεί φράσεις όπως: «Χαριποτερίτιδα... Πότερ», «έδωσαν ανάσα... λογοτεχνία», «Τα κηρύγματα... Ορκ», «Το ταλέντο... Noble», «Κι ενώ η καημένη... πια λίγος», «Φαίνεται... καρχαρίες» και «Από τη μια... κέρδους».
- B3.** Το κείμενο αυτό οργανώνεται βάσει μιας σύγκρισης-αντίθεσης. Από τη μία πλευρά, παρουσιάζεται η θετική επίδραση του παιδικού βιβλίου «Χάρι Πότερ» στα παιδιά, καθώς αυτό το βιβλίο κατάφερε να διεγείρει το ενδιαφέρον των παιδιών για τα λογοτεχνικά βιβλία. Από την άλλη, όμως, η επιτυχία του βιβλίου αυτού οδήγησε και στην έντονη εμπορευματοποίηση και εκμετάλλευση της λογοτεχνίας από τις διάφορες επιχειρήσεις λόγω των οικονομικών οφελών που απέφερε η προώθηση του συγκεκριμένου βιβλίου. Κοινός τόπος της αντίθεσης αυτής είναι ότι στο πλαίσιο της εμπορευματοποίησης των θεσμών και των αξιών και της παγκοσμιοποίησης στη σύγχρονη εποχή, ακόμη και όταν μια πνευματική δραστηριότητα επιφέρει θετικά αποτελέσματα, πάντα ελλοχεύει ο κίνδυνος παρείσφρησης οικονομικών συμφερόντων στον χώρο του πολιτισμού. Η φράση που αποτυπώνει την άποψη της αρθρογράφου για τη σχέση μεταξύ των δύο αυτών πόλων είναι: «Ουδέν καλόν αμιγές κακού στην παγκοσμιοποιημένη αγορά μας».
- B4.** «Το παιδί στον μαγικό χώρο του βιβλίου».
- B5.** άφογα, ενστάσεις, επικερδής, ακεραιότητα, ανυπολόγιστης, κοινότοπο.

Γ. Ενδεικτικές απαντήσεις:

Οριοθέτηση: Είναι δύσκολο να ορίσουμε τι είναι παιδικό βιβλίο, τι παιδική λογοτεχνία, γιατί για κάθε χαρακτηρισμό ενός βιβλίου ως παιδικού ο ρόλος των ενηλίκων είναι καθοριστικός, αφού αυτοί το γράφουν, το εκδίδουν, το κρίνουν, το προβάλλουν, το διαθέτουν, το αγοράζουν και το διδάσκουν. Αυτό που απομένει για τα παιδιά είναι η τελική επιλογή, και η πιο σπουδαία, για το εάν το έργο θα διαβαστεί, θα αγαπηθεί και θα καταξιωθεί ως παιδικό βιβλίο, ανεξάρτητα από το πώς θα το κρίνουν και θα το προβάλλουν οι ενήλικοι.

Ιστορική αναδρομή:

Αν κάνουμε μία αναδρομή, θα διαπιστώσουμε ότι η ιστορία της παιδικής λογοτεχνίας ξεκίνησε τον 18ο αιώνα όταν αναγνωρίστηκε η παιδική ιδιαιτερότητα με το κίνημα του Διαφωτισμού (Ρουσσώ, «Αιμίλιος»). Στην Ελλάδα βέβαια «εντύπωση» προξενεί το ότι η παιδική λογοτεχνία απουσιάζει από την ιστορία της Λογοτεχνίας και ότι αποτελεί ένα «μοντέρνο φαινόμενο». Σε αυτό το σημείο πρέπει να τονίσουμε την άμεση σχέση της παιδείας με την ανάπτυξη της παιδικής λογοτεχνίας, καθώς προϋπόθεση για την ύπαρξη της δεύτερης είναι η δημιουργία ενός αναγνωστικού κοινού, παιδιών που μπορούν να διαβάσουν. Επομένως, στην Ελλάδα με την καθιέρωση του νόμου του 1834 και τη γενίκευση της εκπαίδευσης (υποχρεωτικό το δημοτικό), δημιουργήθηκε αυτό το αναγνωστικό κοινό, που είναι προϋπόθεση για να γράψουν οι συγγραφείς. Πρώτη συγγραφέας ελληνικών παιδικών βιβλίων θα μπορούσαμε να θεωρήσουμε την Πηνελόπη Δέλτα, χωρίς να ξεχνάμε και τον Ξενοπούλο που έγραφε για τα παιδιά παράλληλα με τα άλλα έργα του.

Χαρακτηριστικά του παιδικού βιβλίου:

Οι συγγραφείς του παιδικού βιβλίου όμως, λόγω του ειδικού κοινού στο οποίο απευθύνονται, υπόκεινται σε ορισμένους περιορισμούς και κανόνες. Οι περιορισμοί αυτοί αφορούν κυρίως το λεξιλόγιο, το ύφος και το περιεχόμενο. Χρησιμοποιούν απλή γλώσσα, σαφήνεια και συγκεκριμένη θεματολογία. Πολλές φορές η επιλογή των θεμάτων και η αντιμετώπισή τους χαρακτηρίζεται από έντονο διδακτισμό, που ευτυχώς οι σύγχρονοι συγγραφείς κάνουν αξιότιμες προσπάθειες να τον αποφύγουν. Η πλοκή της ιστορίας και οι χαρακτήρες αποτελούν ένα σημαντικό στοιχείο. Οι λογοτεχνικοί χαρακτήρες στα παιδικά αναγνώσματα είναι άνθρωποι, δράκοι, μάγισσες, γίγαντες, γοργόνες και λύκοι. Η παρουσία ζώων και πραγμάτων σε πρωταγωνιστικό ρόλο και η παρουσίαση χαρακτήρων με λίγα και ξεκάθαρα χαρακτηριστικά είναι ένα «προνόμιο» της παιδικής λογοτεχνίας και ένα σημαντικό διαφοροποιητικό στοιχείο με τη λογοτεχνία. Χρονικά μια παιδική ιστορία μπορεί να αναφέρεται στο παρελθόν, στο παρόν, στο μέλλον, σε έναν κόσμο εντελώς φανταστικό, και να ασχολείται με σχέσεις και προβλήματα των παιδιών, με την ιστορία, την οικολογία και την ειρήνη.

Η συμβολή του παιδικού βιβλίου:

- Ευτυχώς σήμερα η πρώτη επαφή του παιδιού με το βιβλίο γίνεται από πάρα πολύ νωρίς, συνήθως από τη βρεφική ηλικία, με τα πάνινα και τα πλαστικά «βιβλία» που κυκλοφορούν στο εμπόριο. Ο γονιός διαβάζει και ξαναδιαβάζει ένα εικονογραφημένο βιβλίο έχοντας αγκαλιά το παιδί, πράγμα που όπως έχουν δείξει επιστημονικές έρευνες συμβάλλει ποικιλοτρόπως στη μεταγενέστερη γλωσσική, νοητική και συναισθηματική ανάπτυξη του.
- Παιδιά των οποίων οι γονείς διάβαζαν βιβλία, έδιναν πολλές ευκαιρίες στα παιδιά τους για διάβασμα, επισκέπτονταν βιβλιοθήκες και δανείζονταν από αυτές απέκτησαν πολλές αναγνωστικές εμπειρίες που τα βοήθησαν στο σχολείο, καθώς πολλά από αυτά είχαν μάθει να διαβάζουν και να γράφουν πριν από την είσοδό τους στο σχολείο, χωρίς να υπάρχει πρόθεση να διδάξουν οι γονείς οι ίδιοι, γραφή και ανάγνωση.

- Το παιδικό βιβλίο αποτελεί παράθυρο στη φαντασία αλλά και στη σκέψη του παιδιού. Ο συνδυασμός της εικονογράφησης με το κείμενο προσφέρει διπλή αισθητική απόλαυση: στα μάτια και στα αυτιά. Η δύναμη που έχουν οι εικόνες και οι λέξεις επιτρέπουν στο παιδί να ταξιδέψει στον χώρο της φαντασίας, να ονειρευτεί, να σκεφτεί μεγάλα ζητήματα που μια παιδική ιστορία μπορεί να προσεγγίσει με απλό τρόπο, συγκαλυμμένα στη ροή του παραμυθιού, και ίσως να βρει λύσεις σε θέματα που το απασχολούν.
- Το παιδί μαθαίνει τη δύναμη των λέξεων και της έκφρασης ως επικοινωνία με τον εαυτό και τους άλλους. Το παιδικό βιβλίο του επιτρέπει να βάλει τον εαυτό του στη θέση του ήρωα, να ταυτιστεί μαζί του ή να τον απορρίψει, να πλάσει με τον νου του εικόνες και σκηνές, να φανταστεί πιθανά σενάρια, να εξερευνήσει διάφορες εκδοχές του ίδιου θέματος και να περάσει όμορφα μέσα στις σελίδες ενός βιβλίου.
- Το παιδικό βιβλίο έχει τη δύναμη να μεταδώσει πολιτισμικές αξίες, να διαμορφώσει ήθος, χαρακτήρα και συνείδηση. Και για να τα πετύχει όλα αυτά, δε χρειάζεται να είναι ένα συγκεκριμένο είδος βιβλίου ή μιας συγκεκριμένης πολιτικής ή θρησκευτικής τοποθέτησης: Οι ίδιες οι ανθρώπινες αξίες ξεπροβάλλουν μέσα από τις σελίδες των περισσότερων παιδικών βιβλίων, συνήθως με αλληγορικό και όχι άμεσα διδακτικό τρόπο.
- Το παιδί που είναι στο στάδιο της διαμόρφωσης του κοινωνικο-ψυχικού του κόσμου αναζητά τα μηνύματα εκείνα που θα του δείξουν τον δρόμο και θα του δώσουν κάποιες γενικές κατευθυντήριες γραμμές: έτσι ρουφάει άπληστα αυτά που έχει να του δώσει το βιβλίο. Μέσα από πολλαπλές ψυχικές διεργασίες βγάζει τα συμπεράσματά του, αναπτύσσει την κρίση του, έρχεται αντιμέτωπο με τους φόβους, τις επιθυμίες και τις συγκρούσεις του και τελικά ισορροπεί μέσα από την "περιπέτεια" της ανάγνωσης.
- Η ανάγνωση παιδικών βιβλίων, ήδη από τη βρεφική ηλικία, δίνει στο παιδί μια ακόμα ευκαιρία να αναπτύξει καλύτερα τις γλωσσικές του ικανότητες και να χτίσει γερά θεμέλια, πάνω στα οποία στη συνέχεια θα στηριχθούν οι ικανότητές του για ανάγνωση και, γενικότερα, για μάθηση.
- Τελικά, ίσως μια από τις σημαντικότερες λειτουργίες της ανάγνωσης παιδικών βιβλίων είναι το γεγονός ότι φέρνει το παιδί και τον γονιό πιο κοντά. Όσο ο γονιός διαβάζει στο παιδί, δημιουργείται μια ζεστή και όμορφη σχέση, όπου τόσο η μητέρα ή ο πατέρας όσο και το παιδί απολαμβάνει τη συντροφιά του άλλου και δένεται ακόμα περισσότερο μαζί του. Η ανάγνωση βιβλίων επιτρέπει στον γονιό και το παιδί να θίξουν δύσκολα θέματα και ανοίγει διαύλους επικοινωνίας για μια ζωή.

Αντί επιλόγου: Είναι σημαντικό σε αυτή την ηλικία να προσπαθούμε να εμπλέκονται τα παιδιά σε διαδικασίες ανάγνωσης και να αποκτήσουν αναγνωστικές εμπειρίες. Πηγαίνετε μαζί τους σε μια βιβλιοθήκη, σε μια έκθεση βιβλίου, φτιάξτε τους την προσωπική τους βιβλιοθήκη και φέρτε τα σε επαφή με όλο το έντυπο υλικό. Από εσάς εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό κατά πόσο θα αγαπήσουν τα βιβλία!

σελ. 103 Σπύρος Πλασκοβίτης - «Το Τρελό Επεισόδιο», 1984

A. Το *Τρελό επεισόδιο*, το έβδομο βιβλίου του Σπύρου Πλασκοβίτη, κινείται για μια ακόμη φορά στον χώρο του ρεαλισμού και του συμβολισμού. Ο συγγραφέας ερμηνεύει την εποχή του μέσα από μια συνεχή αναζήτηση και στην προσπάθειά του αυτή δεν παρεκκλίνει από τη γνώριμη άρτια εκφραστική του μέθοδο. Ωστόσο, στο συγκεκριμένο βιβλίο ο Πλασκοβίτης δεν επιτυγχάνει με τη βραδεία αφήγηση να εκφράσει απόλυτα τις ιδέες του και να κεντρίσει το έντονο ενδιαφέρον του αναγνώστη.

[72 λέξεις]

B1. Το συγκεκριμένο κείμενο ανήκει στο γραμματειακό είδος της κριτικής. Αυτό πιστοποιείται από αρκετά στοιχεία της μορφής και του περιεχομένου. Αρχικά ο Σπ. Τσακνιάς παρουσιάζει αναλυτικές πληροφορίες για το έργο του Πλασκοβίτη και συγχρόνως κάνει μια εις βάθος μελέτη του βιβλίου του *Το τρελό επεισόδιο*. Παραθέτει σχόλια και αξιολογικές κρίσεις για το συγκεκριμένο διήγημα, ενώ είναι αισθητός ο προβληματισμός του κριτικού για το υλικό και την αφηγηματική μέθοδο του συγγραφέα. Επιπροσθέτως, το ύφος του κριτικού είναι περίπλοκο, χρησιμοποιεί πολλά επίθετα και εξεζητημένο λεξιλόγιο, καθώς και μακροπερίοδο λόγο. Τέλος, το κείμενό του είναι ενυπόγραφο.

B2. α. Ο Σπ. Τσακνιάς επιλέγει την ενεργητική σύνταξη για να τονίσει το υποκείμενο της ενέργειας που είναι οι κοινωνικοί, ηθικοί και πολιτικοί προβληματισμοί του Πλασκοβίτη.

«Ο αναγνώστης δεν πλήττεται από τους κοινωνικούς, ηθικούς και πολιτικούς προβληματισμούς του συγγραφέα ως αμετουσίωτα νοηματικά σχήματα, αδρανής αισθητικώς, αλλά αυτοί προσπίπτουν στην ευαισθησία του ως δραστικές εικόνες ανθρώπων και πραγμάτων, παρά τις ηθελημένες συμβολικές προεκτάσεις τους».

β. Ο Σπ. Τσακνιάς επιλέγει την παθητική σύνταξη για να τονίσει το αποτέλεσμα της ενέργειας που είναι το ότι το έργο του Πλασκοβίτη δεν αντανακλά ξεκάθαρα την εποχή του.

«Το έργο του δεν αντανακλά αυτόματα την εποχή του, αλλά τη διηθεί μέσα από μια οργανωμένη συνείδηση».

B3. Στη σύγχρονη εποχή των έντονων ρυθμών τα πάντα γίνονται με εξωφρενική ταχύτητα. Όλα ρυθμίζονται από τη συνεχή προσπάθεια του ανθρώπου να ολοκληρώσει τις ενέργειές του μέσα σε συγκεκριμένο χρόνο. Βιώνοντας κανείς αυτή την πίεση, αναζητεί διέξοδο σε έναν κόσμο που να απορρίπτει το άγχος και τους ιλιγγιώδεις ρυθμούς. Το καταφύγιο αυτό μπορεί να το προσφέρει η λογοτεχνία, καθώς παρουσιάζει έναν κόσμο αληθοφανή αλλά ξένο προς την πραγματικότητα του καθενός. Στον κόσμο αυτό δε χρειάζεται να πιεστεί κανείς από τους γρήγορους ρυθμούς, γιατί έχει δημιουργηθεί για να «ταξιδεύει» σε αυτόν ο αναγνώστης και όχι για να ολοκληρώνει και εκεί όλες τις ενέργειες που ο ίδιος καλείται να κάνει κάθε μέρα. Είναι αναγκαίο, λοιπόν, ο κόσμος στον οποίον εισέρχεται ο αναγνώστης, για να ψυχαγωγηθεί και να αλλάξει παραστάσεις, να είναι «απελευθερωμένος» από την πίεση και την ταχύτητα της καθημερινότητας.

B4. εξετάζεται, ζωτικού, αποξενωμένος, σαγηνεύσει, άπληστη, ιδιαιτερότητα.

Γ. Ενδεικτικές απαντήσεις:

Αντίπρολόγου: Ο κριτικός είναι ο παράγοντας εκείνος που μεσολαβεί ανάμεσα στο έργο και το κοινό και είναι στην ιδιαίτερα πλεονεκτική θέση να ερμηνεύει το έργο και να προτείνει στο κοινό ορισμένες αξιολογικές κρίσεις. Ο κριτικός διαλέγεται διπλά: Ως αναγνώστης με τον συγγραφέα του κρινόμενου έργου και ως συγγραφέας με τους αναγνώστες του.

Ο θετικός ρόλος της βιβλιοκριτικής:

- Ο επαρκής κριτικός είναι αναγκαίο συμπλήρωμα του συγγραφέα-δημιουργού. Αναστοχάζεται το κείμενο και με την ανάλυση που του κάνει, εξηγώντας ή ερμηνεύοντάς το, στο τέλος το ξαναπλάθει. Το παραφράζει, το μαντεύει, το φωτίζει από όλες τις μεριές, το βλέπει σαν έργο ομορφιάς, με τους δικούς του νόμους, ανεξάρτητα από τον δημιουργό του και την εποχή που το γέννησε. Έπειτα το εξετάζει σαν δείγμα όχι μόνο της εσωτερικής διάθεσης ενός ανθρώπου, αλλά και σαν αποκάλυψη μιας κοινωνικής, υπερατομικής ψυχολογίας και, τέλος, το ανασυνθέτει με την κριτική του γλώσσα, που μπορεί, αν πληροί τις προϋποθέσεις του λογοτεχνικού ύφους, να θεωρηθεί λογοτέχνημα και ο κριτικός συγγραφέας. Ο κριτικός λοιπόν συνεργάζεται με τον συγγραφέα, προσφέροντάς του μια πολύτιμη υπηρεσία: Του μεταφέρει τον αντίλαλο που έχει το έργο του στο φιλότεχνο κοινό. Χωρίς τον κριτικό η πολύτιμη αυτή επαφή δεν μπορεί να υπάρξει ή να διατηρηθεί στη σωστή γραμμή.
- Ο ρόλος του όμως δεν περιορίζεται στη σχέση του με τον συγγραφέα του κρινόμενου έργου, αλλά επεκτείνεται στον κοινωνικό του ρόλο με το κοινό. Ο κοινωνικός ρόλος του κριτικού προκύπτει από την ανάγκη του κοινού να ενημερωθεί για την καλλιτεχνική κίνηση, να πληροφορηθεί για τις τάσεις, τα ρεύματα, τους καλλιτέχνες και τα έργα τους. Η εμπειριστατωμένη, δυναμική κριτική διευκολύνει το κοινό στην προσέγγιση ενός έργου, γιατί το πληροφορεί και το ενημερώνει για τις τελευταίες εκδόσεις βιβλίων, αλλά και του καλλιεργεί αισθητικές αντιλήψεις και ποιοτικά κριτήρια επιλογής αξιόλογων βιβλίων πέραν της εμπορικής τους επιτυχίας. Συνεπώς, οι θεωρητικοί της τέχνης, εφόσον μπορούν να οικοδομήσουν, να εξηγήσουν και να συνειδητοποιήσουν πνευματικές αξίες, είναι σε θέση να μορφώσουν ένα κοινό που να μπορεί να έχει, κάπου κάπου, στιγμές συναισθηματικής δεκτικότητας, χωρίς προκαταλήψεις.
- Οι κριτικοί των λογοτεχνικών βιβλίων που έχουν να επιδείξουν σήμερα οι σοβαρότερες εφημερίδες μας διαθέτουν γνώση, κρίση και ανεξαρτησία γνώμης, στοιχεία απαραίτητα για την επιτυχή άσκηση του έργου τους. Οι κριτικοί αυτοί παρέχουν βιβλιοκριτική ποιότητας όχι κατώτερης από εκείνη που προσφέρουν στους αναγνώστες τους οι εφημερίδες των ευρωπαϊκών κέντρων. Διότι όχι μόνο έχουν τη δέουσα εποπτεία των σύγχρονων λογοτεχνικών δρωμένων, αλλά και εδράζουν αυτή την εποπτεία πάνω σε καλή γνώση και της παλαιότερης λογοτεχνίας μας, της οποίας άλλωστε είναι και μελετητές.

Προϋποθέσεις: Η σπουδαιότητα, λοιπόν, της κριτικής είναι το στοιχείο που καθιστά τον ρόλο του κριτικού λειτουργήμα και υπαγορεύει τις αρετές που αυτός πρέπει να διαθέτει. Πρωταρχικά προσόντα του άξιου κριτικού είναι πείρα, φωτισμένη από γνώση, ευαισθησία αρτυμένη από οξύνοια, ικανότητα, εντιμότητα, και αντικειμενικότητα. Η πείρα θα τον εφοδιάσει με διορατικότητα, ώστε να ξεχωρίζει τον πρωτοποριακό συγγραφέα από τον αντιγραφέα και η ευαισθησία θα τον αποτρέψει από ανελέητες απορρίψεις, μεγαλόστομους επαίνους, φανατικές δεσμεύσεις σε πολεμικές εναντίον προσώπων και τάσεων, ενώ η ικανότητα, που απαιτεί γνώση της ιστορίας της τέχνης, της κοινωνιολογίας και της ψυχολογίας, ευαισθησία και οξυδέρκεια, θα του επιτρέψει να μπει μέσα στο κρινόμενο έργο και να το εξηγήσει.

Ο αρνητικός ρόλος της βιβλιοκριτικής:

- Στην περίπτωση που ο κριτικός δε διαθέτει τις προαναφερθείσες αρετές παύει να είναι φυσιοδίφης και εξηγητής μυαλών, καρδιών, ψυχών, ένας πεπειραμένος δοκιμαστής αναγνωστικών απολαύσεων, και γίνεται ο δικαστής και ο δικηγόρος τους, ο θεολόγος και ο ποινικολόγος τους.
- Σε αυτή την περίπτωση ο κριτικός μόνο το όνομα θα έχει, μα όχι τη χάρη, ένας πονηρός ή απόκοτος λογομάχος, με μισά και αχαρακτήριστα δείγματα, με σχολαστικές παρατηρήσεις, με ταχυδακτυλουργικά στριφογυρίσματα και ακρωτηριασμούς, που δεν κάνει τίποτα άλλο από το να ζημιώνει και τον συγγραφέα και το κοινό. Ο Χέλντερλιν και ο Κλάιστ, τραγικές φιγούρες στο πάνθεον των κορυφαίων ποιητών, πλήρωσαν ακριβά όσο ζούσαν τα σφάλματα της κριτικής, τις παραλείψεις, την παραγνώριση από τους συγχρόνους τους. Ξεσπαθώνοντας ο Μπέρναρντ Σο εναντίον του αντι-ιψενικού παραληρήματος, έγραφε το 1906: «Ο πιο ιδιοφυής δραματικός συγγραφέας του 19ου αιώνα πέθανε και οι περισσότεροι από τους Άγγλους κριτικούς μας μπορούν να είναι υπερήφανοι, να καυχώνται ότι έκαναν το χοντρό λάθος να τον θεωρήσουν εγκληματία, βλάκα, παροδική διασημότητα». Ο διασυρμός και η καταδίκη έργων τέχνης από κριτικούς που υπηρετούσαν πολιτικές ή θρησκευτικές σκοπιμότητες είχαν κατά καιρούς ολέθρια αποτελέσματα.
- Κοντολογίς, ο κριτικός που φαίνεται τις πιο πολλές φορές δεν κάνει τίποτε άλλο παρά να χτυπά τους στίχους με δασκαλική βέργα και κάποτε και να τους μοιράζει και εύσημα (σκέψεις του Κωστή Παλαμά από το δημοσίευσμά του «Ο κριτικός. Εκείνος που φαίνεται και εκείνος που είναι»).
- Στην εποχή μας, ιδιαίτερη πέραση έχει η βιβλιοκριτική-lifestyle, όπως την ονομάζει ο Νάσος Βαγενάς (εφημ. ΤΟ ΒΗΜΑ, 10/11/02). Κριτικές βιβλίων που συνάδουν με τις προτιμήσεις των εκδοτών, δηλαδή με τις αναζητήσεις του εκδοτικού marketing. Πρόκειται για ένα είδος «κριτικής» που θεωρεί κριτήριο για μια θετική (συχνά διθυραμβική) αξιολόγηση και προβολή ενός έργου λιγότερο τις λογοτεχνικές αρετές του ίδιου του έργου και περισσότερο τη θέση του συγγραφέα του σε ένα πλέγμα σχέσεων που συυφαίνεται από ποικίλες θετικότητες: Από την εμφάνισή του στον πίνακα των μπεστ-σέλερ, την οικειότητά του με την πολιτική εξουσία, τη συμμετοχή του στους προβληματισμούς της «υψηλής» διάνοησης που αναπτύσσονται στο αθηναϊκό πλαίσιο της in κοσμικοκαλλιτεχνικής ζωής κτλ.

Αντί επιλόγου: Συνεπώς, η κριτική είναι μια πνευματική λειτουργία που απαιτεί οι λειτουργοί της να συμπεριφέρονται σαν τους διψασμένους οδοιπόρους, που έχοντας σκύψει στις παλιές πηγές της γνώσης, ποτέ δεν ξεδίψασαν και εξακολουθούν να αποζητούν καινούριες γεύσεις στα ρυάκια, στα ποτάμια, στις διακλαδώσεις, ξέροντας ωστόσο πως όλα κατά βάθος ξεκινούν από την ίδια πρώτη υδαταποθήκη.